

SZEPES ERIKA

P.Papp Zoltán *Vershatalom* című kötetéről

A rendkívül határozott, kemény hangütésű cím szerint a költő azt vallja, amit a költészet születése óta minden költő remél a művétől: a művészileg megmunkált szónak hatalma van. Ám ezután a, szinte harcias belépő után az olvasó azt tapasztalja, hogy P. Papp versvilága egyáltalán nem harcias, nem harsány, nem is hangos, egyetlen felkiáltójel sincs benne, sőt. Uralkodó létállapota a *csönd*, mert pontosan tudja, hogy tiltakozni, lázadni, fájdalmat érezni csöndben is lehet, sőt. Annál hatásosabb. Márcsak azért is, mert a környező világ uralkodó létállapota a zaj, a dübörgés. Ezért szoktatja magát – József Attilát társul hívva – a téli fák csöndjéhez (10), menekül a zajos „polisz-polipok, úthúrok” elől, mert megfojtják „halkuló éveit”, s az ellentétes jelenségeket egy sorba rendezve érzékelteti, hogy a köztük lévő lényegi különbség megszüntethetetlen (34). A legfájdalmasabb emlékei is a „csenddel” jelenítődnek meg az Anyáról szóló, kiemelkedően szép költeményben: „gyermekkorom meséit álmodd tovább / halld az ágy emlékező csendjét epedáinak zengő dalát” (46). Az empátikus, testvéri csönd mellett ismeri a halálba indulás csendjét is, az áthatolhatatlan, sűrű csöndet, amelyet egy erőteljes, szép képben ragad meg: „a zuhanás pillanatában / kőnél tömörebb csöndben...”

Születés és halál nem örök toposzok csupán, hanem újra meg újra átélendő, örökös fájdalmak és félelmek is. Fájdalom a már elhunyt miatt, félelem a saját halálunk miatt. És a kettő között a soha kielégítően meg nem válaszolt ontológiai kérdés: miért jöttünk, hová megyünk? P.Papp válasza a mephistói megoldás, a termékeny pillanat megállítása: „álljunk meg e céltalan utazásban / talán egy parányi megérthető a létezésből” (4), márcsak azért is, mert „a jelen kicsúszik markomból” (7), hiszen a sokszor megígért holnap is „már oly messze van” (9). A *Léthártya* sajátos költői képekkel metaforává dúsított lételmélet (40), amely megelőlegezi a halál kettős aspektusát: a temető vonzását és taszítását (48). Az út – életút kétségtelenné tett vége felé tartva a költő észleli az élet eltávozását, érdekes módon elsőként a tárgyakból, majd a természetből, s végül annak részeként az emberből. A termékeny pillanat olyankor állítja meg az időt, ha a költőnek sikerül a múlandó lényegét fájdalmas szépséggé szublimálnia: „először a tárgyakból szívároგ el az élet / mikor az ősz utolsó színe is elfolyik / s marad a bohócfehér / szárazágráncosarcú tél / csak a bor őrzi / a bódult nyár illatát” (45).

A fájdalom szépséggé szublimálását a szépségre való törekvés, a szép teremtésének igénye szüli e költészetben: „amíg megismerem a patakba fagyott / kövek álmát”, s ez a törekvés teljesen tudatos a költőben: „szépérzésem nevelem / Dantén s a Cavalieri verseken” (36). A természet szépségei iránt is fogékony: változó, szép formákat lát a felhőkben – ez egyébként a gyermeki látásmód egyik jellegzetessége, csakúgy, min a metafora-képzésami szintén gyakori eszköze P.Pappnak. (36)

Az igényesség talán a legfontosabb kulcsszava ennek a költészetnek. Amiként igénye van a költőnek a szépségre, olyan kíméletlen szigorral törekszik a „soha meg nem elégedés” Babits által megfogalmazott igényének megvalósítására: az elért dolgokon túl kell lépni, a meghódítandó új dolgok életünk és cselekedeteink hajtóereje (*Kettős látás*, 1). Minthogy ez a vers áll a kötet élén, bizvást állíthatjuk, hogy a mindenirányú igényesség P.Papp *ars poeticá*-ja is. Szereti tisztán, egymástól elkülönítve, leválasztva szemlélni a dolgokat, mert csak így jut el lényegükhöz. A meghatározáshoz alkalmazott módszere a mindennek az ellentétével történő negatív definíció: „nem szeretnék / ha szeretőimre emlékeztetnél / nem szeretnék élni / ha nem lenne halál.” (6) Igényes a példakép-választásban: leggyakrabban a gyermekkori sorsban is rokon József Attilát idézi világképben és az életminőség kijelölésében: „Nincs alku – én hadd legyek boldog!” – szól a kiemelt idézet, P.Papp pedig így alkotja meg a „felidézést” (a nem pontos idézést) József Attila *ars poeticá*-jára: „Habzsoljunk kész világot Attila! / A vers lesz a kés, kanál s a villa.” (3)

A szépség szerelmese tudja, hogy szabadság nélkül elpusztul a szépség, ezért könnyörtelen a szabadság iránti igényében. A szabadság-fogalom eltorzulása, ellentétébe fordítása ellen születik meg az a *Free Tree* vers, amelyben az *ingyen* és a *szabad* fogalmak társítása adja az iróniánál is erősebb szarkazmust: „ingyen hideg szabad téri szabad padon / szabad fagyogatni // szabad dulás szabad rablás szabad szó / szabad ország szabadkozik komilfó (...) szabad szellem ingyen konyha / szabad ágy / ingyen élet ingyenélő / ingyen vágy...” (17). A szociális érzékenységében súlyosan megsebzett költő mai világunkban nemcsak a társadalmi egyenlőtlenségek miatt érzi idegennek magát, hanem a gépek egyre erőteljesebb térhódítása miatt is. Szinte anticivilizatorikus indulattal követeli vissza az érzelmeket a gépektől: „adjátok vissza a szomorúságom / bármi áron bármi áron/ mert csak abból születik fényes álom” (18). A gépvilág egyetlen megtestesülésében észlelt csak emberit – mert ez esetben a gép a művészetet közvetíti -: a filmben. Mozi utáni nosztalgiája magát a gyermekkort keresi, s nem is nagyon ismerek más műalkotást, amely ennyire közel állna Giuseppe Tornatore 1988-as nagydíjas filmjéhez, a mesebelien szép *Cinema Paradiso*-hoz (22). A gyermekkor emléke a mozi mellett az édesanyjával együtt persze a mesét is visszaálmodja (46). Az érzelmekre ilyen erősen igényt tartó költő – korunk és nemzedékünk szembeszökő sajátága – általában szégyelli érzéseit, és súlytalannak, értéküket-értelmüket vesztettnek érzi a szavakat. Még az oly sokszor emlegetett édesanyjával szemben is. „A legszebb verset kellene írnom / de idegen kacatok a

szavak” – írja, hogy hozzájáruljon ahhoz a költői vonulathoz, amelyet talán a száműzött Ovidius indított el keserveivel: „Verba mihi desunt” – azaz ’hiányoznak nekem a szavak, nincsenek szavaim’, majd, hogy egy tőle nagyon távoli másik csúcsot emeljünk ki, Arany János így folytatta: „Nagyon fáj. Nem megy.” Majd a 20. század derekán a nagybeteg Babits így fohászkodott: „Hozzám már hűtlen lettek a szavak..”. A kortárs költő még inkább rejtje érzelmeit, és ehhez igen jól segítenek hozzá a könnyfakasztó, allergén pollenek (43).

A gépekkel szemben táplált ellenszenve mellett idegennek érzi a bezártságot, beskatulyázást, egyformásítást jelképező *Dobozvilág*-ot (e témában is vannak elődei, itt csak kettőt emelek ki: a francia sanzon nagymesterét, Jacques Brelt, aki ugyanezt a bedobozoltságot énekelte meg, és a politikai kényszer általi bezártság és meghatározottság ellen tiltakozó Petri Györgyöt: „tökéletes és véget nem ér a doboz a dobozban”, *Reggel*).

A vers hatalmáért küzdő költő, ha nem is harsányan, de keményen és ironikusan támad mindenre, ami a szépség, az igényesség, a szabadság és az „előre tovább” ellenében hat.

A bezárt dobozvilág lényege ugyanaz az egy helyben maradás, mozdulatlanság, a változtatásról lemondás, mint annak az állóvíz-pocsolya világnak, amelyben az egyetlen emberi tevékenység az ivás (37). A szépség vallásával szemben fellépő posztmodern irányában is joggal türelmetlen, gúnyos, karikírozó: a szófacsaráson, a szavak egymásból generálásából építkező költészet ellen írja meg „Tóth Árpád fordítását magyarról magyarra” (*Termő órán*, 28). A szavakat önkényesen feldaraboló posztmodern eljárás paródiája a *Ver sír ás* című: „kész is a költemény” – ismét József Attilát felidéző versikéje (29), és ugyancsak József Attila műve szolgál továbbgondolásra a *Születésnapomra* című versben (31). A posztmodern paródiája a vécépapír íráshordozóként való használata (27). Az irónia és az indulat akkor a legkeményebb, ha a jövő felé fordul. Az „istenteremtés” módja afelé mutat, hogy az ember által teremtett istenből – egy posztmodern szójáték segítségével: GOD – DOG – DÖG – *dög* lesz (38).

A vékonyka kötetben alig több mint félszáz vers van. S ennyi elegendő P. Pappnak ahhoz, hogy teljes világképet, egyéni sorsot és célokat tudjon feltárni. Nem pusztán gondolati költészet az övé, sőt, elsősorban nem az, hanem valódi, szubjektív líra, amelyben a versíró szubjektum minden versébe belehelyezkedik, átéli, és nem elidegenítve szemléli azt, kérdéseire-kihívásaira válaszol is, - reflexív költészet hát az övé, a szépség, az igényesség és a humanizmus szellemében.

(Budapest, Napkút Kiadó, 2007)